

בבא מציעא מ"ג

משנה

המפקיד מעות אצל שולחני, אם צרורין לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן. מותרין ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. ואם הפקיד אצל בעל הבית בין צרורין ובין מותרין לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן. חנוני כבעל הבית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, חנוני כשולחני.

גמרא

שואלת הגמרא, מדוע אם המעות צרורים לא ישתמש בהן, איזה גילוי דעת יש כאן שאינו רוצה שישתמש בהם?¹⁷² אמר רב אסי בשם רב יהודה, המשנה שנשתה במעות צרורים וחתומים. רב מרי אמר, בקשורים בקשר משונה. ויש אומרים, שרב מרי הסתפק מה הדין בקשורים בקשר משונה. ונשארה הגמרא בתיקו.

המשנה מדברת או במעות צרורים וחתומים או קשורים בקשר משונה

ר"ה א' אפ' בנאנסו חייב כשואל ור"נ למדנו במשנה, שאם המעות היו מותרים יכול אמר אבדו כש"ש ולא נאנסו להשתמש בהן, ואם נאבדו חייב באחריותם. אמר רב הונא, אפילו אם נאנסו ואפילו אם לא השתמש בהן עדיין חייב, משום שנעשה עליהם כשואל. ומה ששנינו במשנה אבדו, הכוונה שנאנסו וזה כפי שאמר רבה, נגנבו – בלסטים מזויין, אבדו – שטבעה ספינתו בים. ורב נחמן אמר, אם נאנסו כל זמן שלא השתמש בהם, לא נעשה עליהם שואל, ורק אם אבדו חייב כשומר שכר. שאל רבא את רב נחמן, לדברייך שאמרת נאנסו לא ואינו נעשה עליהם שואל, לא יהיה עליהם גם כשומר שכר?¹⁷³ אמר לו רב נחמן, אפילו שאמרת שאינו נעשה שואל מעכשיו עד שישתמש, אני מודה שהוא שומר שכר הואיל והוא נהנה בכך שאם יזדמן לו לקנות דבר שיש בו רווח יקנה בהם, ולכן מהנה את בעל המעות שמעכשיו נעשה עליהם שומר שכר.

המפקיד מעות צרורין אצל שולחני לא יגע הקשה רב נחמן לרב הונא ממה ששנינו, גזבר בהם לפיכך אם הוציא לא מעל גזבר שהפקיד מעות הקדש שסבר שהן שלו אצל שולחני, אם צרורין לא ישתמש בהן, לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר.¹⁷⁴ ואם מותרין¹⁷⁵ ישתמש בהן, לפיכך אם הוציא מעל הגזבר. ואם התנא של משנתנו

172 הרי המפקיד יודע שהשולחני משתמש במעות בקביעות. רש"י.

173 איזה שכר נטל על שמירתם, אלא סמך עליהם להחליפן ולהשתכר אם יבא לידו והיא שאלה שהרי כל הנאה שלו. רש"י.

174 שהרי לא ברשותו הוציאן ואינו שלוחו. רש"י.

175 שהוא כנותן לו רשות והוא שלוחו, ואם השולחני הוציאם הגזבר מעל. רש"י.

אומר שאפילו אם המעות נאנסו השולחני חייב באחריותם, מדוע רק אם השולחני הוציא את המעות הגזבר מעל, אפילו אם השולחני לא הוציא את המעות¹⁷⁶, הרי הגזבר הוציא מרשות הקדש ומעל¹⁷⁷? אמר לו רב הונא, שהוא הדין שהגזבר מעל אפילו שהשולחני לא הוציא את המעות, ואגב שהתנא שנה ברישא הוציא¹⁷⁸, שנה גם בסיפא הוציא.

משנה

השולח יד בפקדון, בית שמאי אומרים, אם הוזלה בשוק ישלם דמיה כמו שהיתה שוה בשעה ששלח בה יד שהיא שעת הגזילה, וכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה¹⁷⁹. ואם שהתה בידו מששלח בה יד ונתייקרה ואחר כך הוציאה, משלם דמיה כשעת הוצאה. ובית הלל אומרים, משלם כשעת הוצאה. רבי עקיבא אומר, משלם כשעת התביעה.

גמרא

א' רבה גזל חבית שווה זוז ולבסוף ד' שברה או שתה משלם ד' נשברה משלם זוז
אמר רבה¹⁸⁰, מי שגזל חבית יין מחברו. מתחילה כשגזלה היתה שווה זוז ולבסוף, כשיצתה מן העולם, היתה שווה ארבעה זוזים. שברה בידיים או שתה אותה אחר שהוקרה משלם ארבעה, כיון שאם היתה בשעת התביעה היה מחזירה בעינה¹⁸¹. והואיל ואם היה תובעה בעודה קיימת אחר שהוקרה היתה חוזרת לבעלים בעין, נמצא שבשעה ששתה אותה גזלה מהבעלים. ושנינו במשנה, כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה¹⁸². נשברה מאליה משלם זוז, משום שעכשיו הוא לא עשה דבר,

176 כיון שהיתר תשמיש מחייב באונסין. התוס' הקשו במה ששנינו בפ' הזהב, נתן לו מעות ולא משך יכול לחזור בו. לר"ה שסובר שהיתר תשמיש מחייב באונסין, ולרב יוסף שא' בדף כ"ט שהיתר תשמיש עושה אותו לשואל, יהיה אסור למוכר להשתמש במעות שקבל. שאם היה מותר יהיהקשה מהברייתא, נתן לבלן מעל, אבל נתן לספר לא מעל. ולדבריהם גם אם נתן לספר ימעול כיון שמותר לו להשתמש. וכמו שאסור להשתמש לר"ה ולרב יוסף כך לר"י ולר"ל. והמוכר יהיה רק שומר חנם. וא"כ לר"י מה הועילו במה שתקנו משיכה, המוכר יאמר נשרפו מעותיך בעליה. וי"ל שלכספים אין שמירה אלא בקרקע. ופוסק עמו על הגדיש מרויח בהקדמת המעות כשפירש ע"מ להשתמש. ועוד י"ל שלר"י ולר"ה שמעות קונות דבר תורה לא הפקיעו את הכח שיש למוכר להשתמש בהם והוא שואל ואינו יכול לומר שנשרפו בעליה. אבל לר"ל שאינם קונות אסור להשתמש ואינו נעשה שואל. וכן לר"י ולר"ה בספר נכרי. תוס'.

177 כיון שמשעה שהפקידו אצלו יצאו מרשות הקדש ובאו לרשות שולחני, ונעשה כמו שהלוח לו ואין הוצאה גדולה מזו. רש"י.

178 להשמיע חידוש שאפילו הוציא לא מעל. רש"י.

179 וכגון שהוציאה שאינה בעין אבל אם ישנה בעין אומר לו הרי שלך לפניך כמו שאמרו במטבע ונפסל תרומה ונטמאת בב"ק. רש"י.

180 גרסת הרי"ף רבא ועיין בהע' מס' 16.

181 ואומרים משלם כשעת הגזילה כשאינה בעין, אבל אם ישנה בעין בין שהוקרה בין שהוזלה חוזרת כמות שהיא. והואיל ואם היה תובעה בעודה קיימת אחר שהוקרה היתה חוזרת לבעלים בעין, נמצא שבשעה ששתה אותה גזלה מהבעלים. ושנינו במשנה, כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה. רש"י.

182 אע"ג שבב"ק אמרו כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה לאתויי דר' אילעי גנב טלה ונעשה איל שקנה בשינוי. ומשמע שלא מדובר ביוקר וזול אלא בשינוי כמו ברישא הגזול עצים ועשאן כלים. הוא רק מהיתר של זה הכלל אבל הפשט של המשנה הוא ביוקר וזול. תוס'.

ומחייבים אותו על אותה שעה שגזלה, ובאותה שעה היתה שווה זזו אחד.

כשעת הוצאה מבית בעלים וב"ש
וב"ה נחלקו ביתר

למדנו במשנה, שלבית הלל משלם כשעת הוצאה. ומבררת הגמרא מהי שעת הוצאה. אם שעת הוצאה מן העולם, במה חולקים בית הלל? אם במקרה שהגזילה הוזלה, ואמרו שמשלם כשעת הוצאה מהעולם. האם יש מי שאומר כך, והרי שנינו במשנה, כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה. ואם בית הלל חולקים על בית שמאי כשהגזילה שווה יותר. הרי הם דברי בית שמאי ילקה ביתר? אלא פשוט שבית הלל אומרים כשעת הוצאה מבית בעלים כשגזלה. והם חולקים על בית שמאי ביתר. בית שמאי אומרים שאם התייקרה ילקה לשלם כשעת הוצאה מן העולם, ובית הלל אומרים כשעת הוצאה מבית הבעלים.

שואלת הגמרא, האם רבה אמר כבית שמאי¹⁸³? מבאר הגמרא, שרבה יאמר שביתר אין מי שחולק ובית שמאי ובית הלל נחלקו בחסר¹⁸⁴. ב"ש סוברים שליחות יד אינה צריכה חסרון, ומששלח בה יד היא גזילה ועמדה ברשותו, והוזלה ברשותו. ואם היתה בעין אומר לו הרי שלך לפניך, עכשיו שהוציאה משלם כשעת שליחות יד. וב"ה סוברים שליחות יד צריכה חסרון, וחסרה ברשות הבעלים¹⁸⁵. ושואלת הגמרא האם רבא¹⁸⁶ סובר שליחות יד אינה צריכה חסרון אמר את דבריו כבית שמאי.

נחלקו בשבח של גזילה
שטלטלה להביא עליה גזלות, ונחלקו מה דינו של שואל שלא מדעת, לבית שמאי הוא כגזולן וחסר ברשותו. ולבית הלל הוא כשואל, ונחסר ברשות הבעלים. ושואלת הגמרא ממה שאמר רבא¹⁸⁷ במסכת ב"ב¹⁸⁸ שחכמים שחולקים על רבי יהודה ששואל שלא מדעת הוא גזולן. האם רבא אמר זאת כבית שמאי? אלא בית שמאי ובית הלל נחלקו בשבח של גזילה. והחסר ויתר במשנה אינם שהגזילה התייקרה או הוזלה. אלא מה שחסרה, הוא גיזות, ומה שהותירה כגון אם נתעברה אצלו. בית שמאי סוברים שבח גזילה הוא של הנגזל. ובית הלל סוברים שבח גזילה הוא של הגזולן. ונחלקו במחלוקת התנאים בביריתא, הגזול את הרחל גזזה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי רבי מאיר. רבי

183 ואם נעמיד את מחלוקתם בנשבר ממילא ורבה כב"ה, ב"ש לא היו חולקים בדבר. תוס'.

184 אם משלם כשעת הוצאה מן העולם ומה שקשה מכל הגזלנין משלמים כשעת הגזילה. אם בגזילה ממש שגזלה מעיקרא ה"נ, אבל כאן שבא לידינו בהיתר ומחייבים משום שליחות יד חולקים בזה. רש"י.

185 הסיפא של החושב לשלוח יד משמיעה שלבית שמאי חייב אפ' בלא משיכה, וכאן משמיעים לנו שלבית הלל שליחות יד צריכה חסרון. תוס'.

186 שאמר לעיל שלא תאמר שליחות יד וכו'. רש"י.

187 ר"ת אומר כיון שכאן מקשים מדברי רבא, גורסים בכל אלה רבא. תוס'.

188 בשולח את בנו אצל חנוני שנח' חכמים ור' יהודה, ורבא העמיד שנחלקו ששואל שלא מדעת. ואמר שלחכמים הוא גזולן ומכאן שרבא סובר שהוא גזולן, והעמיד כחכמים שהרי הלכה כרבים. רש"י.

יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה¹⁸⁹. וכן משמע ממה ששנינו, ילקה בחסר וביתר, ולא שנינו בזול וביוקר.

רב יהודה א' בשם שמואל הלכה כר"ע למדנו במשנה שלרבי עקיבא משלם כשעת ומודה ר"ע במקום שיש עדים

התביעה¹⁹⁰. אמר רב יהודה בשם שמואל, הלכה כרבי עקיבא. ומודה רבי עקיבא במקום שיש עדים, שראו שגזלה וכמה היתה שוה ביום שגזלה, שמשלם כשעת הגזילה. וטעמו של רבי עקיבא הוא מהכתוב: "לְאִשֶּׁר הוּא לֹא יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוּ". וכיון שיש עדים מאותה שעה הוא שהתחייב לו אשמה¹⁹¹. אמר רבי אושעיא לרב יהודה, רבי אתה אומר כן? כך אמר רבי אסי בשם רבי יוחנן, חלוק היה רבי עקיבא אפילו במקום שיש עדים. שנאמר: "לְאִשֶּׁר הוּא לֹא יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוּ" ובית דין הוא שמחייבים לו אשמה.

ר' יעקב א' שר"י א' הלכה כר"ע לעולם רב אשי א' לעולם אפ' כשיש עדים

אמר רבי זירא לרבי אבא בר פפא כשתלך לארץ ישראל תקיף וסבב דרך ארוכה ללכת דרך סולמה של צור, מקומו של רבי יעקב. ושאל אותו אם הוא שמע מרבי יוחנן אם הלכה כרבי עקיבא, או אין הלכה כרבי עקיבא. ואמר לו רבי יעקב, כך אמר רבי יוחנן הלכה כרבי עקיבא לעולם. ואמר רב אשי שרבי יוחנן אמר לעולם, שלא תאמר שהלכה כרבי עקיבא רק כשאין עדים, אבל לא כשיש עדים. או שרבי יוחנן אמר לעולם, שהלכה כרבי עקיבא¹⁹² ואם החזירה למקומה לאחר ששלח בה יד ונשברה באונס חייב מפני שצריך דעת בעלים. שלא כרבי ישמעאל שאמר שלא צריכים דעת בעלים. ורבא אמר הלכה כבית הלל, ומשלם כשעת גזילה¹⁹³.

189 תוס' הקשו ממה שבפ' הגזול, במשנה הנותן צבע לצבוע אדום וצבעו שחור ר"י ור"מ נחלקו בסברות הפוכות. ר"י אומר שאם השבח יותר על היציאה נותן את היציאה ואם להפך נותן את השבח. ור"מ אומר נותן דמי צמרו. ור"ת תירץ שבגזילה ר"מ סובר ששינוי אינו קונה משום קנס שקנסו במזיד, ובצבע לא קנסו. ור"י סובר כאן ששינוי קונה מפני שמתכוון לקנות בשינוי, אבל הצבע לא התכוון לקנות בשינוי. תוס'.

190 תוס' הקשו אם ר"ע סובר שינוי קונה למה משלם את השבח כשעת הגזילה, ואם שינוי אינו קונה גם כשגזזה אחרי התביעה יהיה לנגזל. ועוד קשה שר"ע מודה אם יש עדים בשע' שליחות יד, במה קנה הרי אין אפ' שינוי. ולמי הוא מודה? הרי בין לב"ש ובין לב"ה לא קנה בשע' שליחות יד עד השינוי. ועוד ששמואל ור"י שפסקו כר"ע סוברים ששינוי קונה. ולכן נראה שלב"ש ילקה בחסר וביתר הוא אף לענין יוקר וזול, וב"ה אינם חולקים בזה אלא שב"ש מדברים גם בשינוי. וב"ה סוברים ששינוי קונה. ור"ע אומר שביוקר וזול משלם כשעת התביעה, בין כשהוקרו ובין כשהוזלו. תוס'.

191 והיכן שתבעו והודה שעל פיו הוא מתחייב, העמדתו בדין והודאתו הוא יום אשמתו. אבל אם יש עדים משעה שראוהו, שגזלה הוא אשם לו. רש"י.

192 שאמר לעיל, גנב טלה מן העדר צריך דעת בעלים. רש"י.

193 ואנו מורים כרבא שהוא אמורא מאוחר. רש"י.